

Hanna Markiewiczowa

Rozwój społecznej działalności opiekuńczej na ziemiach polskich

Seminare. Poszukiwania naukowe 28, 273-284

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

oraz ks. bp. dr. Adamowi Śmigielkiemu (Ordynariuszowi sosnowieckiemu). Z przykrością informujemy, że 7 października 2008 ks. bp Adam Śmigielki zmarł. Szczegółowe dane dotyczące przyjęć członków zwyczajnych przedstawia Tabela 1 (s. 272).

Chociaż TNFS powstało z inicjatywy salezjanów, to tworzą je także przedstawiciele takich rodzin zakonnych, jak: Zakon Braci Mniejszych Kapucynów, Zgromadzenie Świętego Michała Archanioła (michaelici), Kanonicy Regularni Laterańscy, Zgromadzenie Najświętszego Odkupiciela (redemptoryści), Zgromadzenie Księża Najświętszego Serca Jezusowego (sercanie) oraz Córki Maryi Wspomożycielki (siostry salezjanki). Wśród członków TNFS są także księża diecezjalni. Cieszymy się, że dołączyła do naszego Towarzystwa liczna grupa osób świeckich związanych z salezjanami i identyfikujących się z chrześcijańskim humanizmem św. Franciszka Salezego.

	2007-2008
Księża	64
Osoby zakonne	52
Salezjanie	45
Świeccy	28
Mężczyźni	64
Kobiety	29
Obywatele Polski	92
Obcokrajowcy	1
Magister	13
Doktor	43
Doktor habilitowany	3
Stanowisko profesora	29
Tytuł profesora	5

Tabela 2. Członkowie zwyczajni

Spośród 95 członków TNFS 37 to samodzielni pracownicy naukowci. Dzięki obecności salezjanina ze Słowacji nasze Towarzystwo nabiera też charakteru międzynarodowego, choć należy zwrócić uwagę, że kilku członków TNFS na stałe przebywa poza granicami Polski (Włochy, Szwecja, Tanzania) i pracuje w różnych ośrodkach naukowych. Tabela 2. prezentuje różnorodność składu naszego Towarzystwa.

TNFS tworzą także członkowie wspierający. W okresie sprawozdawczym siedem instytucji zgłosiło akces do udziału w Towarzystwie w formie członka wspierającego: cztery salezjańskie inspektorie polskie oraz trzy salezjańskie Wyższe Seminarium Duchowne (w Krakowie, Łądzie i Łodzi).

TNFS realizuje swoje cele statutowe w oparciu o fundusze zgromadzone ze składek członkowskich oraz różnego rodzaju dotacje. Wpływy ze składek w omawianym okresie przedstawia Tabela 3.

	2007	2008
Wpłaty dokonane	42	69
Wpłaty zaległe	1	24
Odsetek zaległości	2,3%	25,8%
Łączna kwota wpłat	1 260 zł	2 070 zł

Tabela 3. Składki członkowskie

Do sprawnego funkcjonowania w przestrzeni publiczno-prawnej niezbędne jest biuro oraz księgowość. Chcemy w tym miejscu wyrazić wdzięczność za życzliwość i wsparcie okazane nam przez członków wspierających:

- salezjańską Inspektorię Warszawską – za użyczenie nam miejsca na oficjalną siedzibę Towarzystwa (ul. Kawęczyńska 53, 03-775 Warszawa);
- salezjańską Inspektorię Pilską – za podjęcie się obowiązków prowadzenia rozliczeń finansowych i podatkowych TNFS.

Pragniemy podziękować także Wspólnocie Salezjańskiej w Łomiankach za gościnność i użyczenie miejsca na Sekretariat TNFS, gdzie dokonuje się faktyczna działalność Towarzystwa i najczęściej odbywały się spotkania Zarządu (ul. Baczyńskiego 1A, Skr. Pocz. 26, 05-092 Łomianki).

2. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Dotychczasowa działalność naukowa naszego Towarzystwa przedstawia się skromnie. Powodów takiego stanu rzeczy jest kilka:

- krótki okres działalności;
- brak podziału na sekcje tematyczne, gdzie powinna dokonywać się zasadnicza część działalności naukowej;
- wiele wysiłku wymagało zainicjowanie i uporządkowanie spraw formalno-organizacyjnych;
- brak integracji środowiska spowodowany dynamicznym wzrostem liczby członków TNFS.

Pomimo tych trudności podjęto jednak pierwsze konkretne inicjatywy na polu *stricto* naukowym. Pierwsza taka inicjatywa dokonała się podczas I Zjazdu TNFS w Kutnie (6-7 czerwca 2008). Podczas Zjazdu wygłoszono dwa referaty i odbyła się ożywiona dyskusja na ich temat. Wśród prelegentów był wieloletni prezes Łódzkiego Towarzystwa Naukowego – Pan prof. dr hab. Stanisław Liszewski, który wygłosił referat pt. *Cele i formy działalności towarzystw naukowych*, natomiast ks. dr Ryszard Sadowski przybliżył sylwetkę Patrona naszego Towarzystwa w wystąpieniu zatytułowanym *Filozoficzne i teologiczne inspiracje patrona Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego*.

Głównym wydarzeniem naukowym okresu sprawozdawczego była – zainicjowana przez TNFS i współorganizowana wraz z zaprzyjaźnionym Wydziałem Nauk Pedagogicznych UKSW – międzynarodowa konferencja naukowa pt. *System wychowawczy św. Jana Bosko w służbie praw człowieka*. Konferencja odbyła się w *Auditorium Maximum* na Uniwersytecie Kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w dniu 23 października 2008 roku.

W trakcie konferencji wygłoszono następujące referaty:

- ks. dr hab. prof. UKSW Henryk Stawniak: „*Seminare*” – *wczoraj, dziś i jutro*;
- prof. dr hab. Michał Seweryński: *Tożsamość chrześcijańska we współczesnej Europie*;
- ks. dr hab. prof. KUL Jerzy Gocko: *Prawa człowieka z perspektywy katolickiej nauki społecznej*;

- ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski: *Prawa człowieka w społeczeństwie globalnym w perspektywie rozwoju ludzkiego*;
- dr hab. prof. UKSW Jan Piskurewicz: *Dziecko i jego prawa w historii wychowania*;
- prof. Alois Baumgartner: *Prawa człowieka w perspektywie wartości społeczno-etycznych*;
- ks. prof. Francesco Casella: *Wychowywać ku poszanowaniu praw człowieka w wierności systemowi edukacyjnemu św. Jana Bosko*;
- prof. dr hab. Bogusław Śliwerski, *Prawa człowieka i prawa ucznia w polskim systemie oświaty*;
- Odbył się także panel dyskusyjny, który poprowadził ks. dr hab. prof. UKSW Janusz Surzykiewicz.

Oprócz prelegentów będących członkami TNFS, swoje referaty wygłosili także goście zagraniczni i krajowi:

- prof. Alois Baumgartner z Uniwersytetu Ludwika Maksymiliana w Monachium;
- ks. prof. Francesco Casella z Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie;
- prof. Bogusław Śliwerski z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi;
- ks. prof. Janusz Surzykiewicz z UKSW w Warszawie.

Tematyka naszego sympozjum zgromadziła wielu studentów pedagogiki oraz liczne grono warszawskich nauczycieli i przedstawicieli Mazowieckiego Kuratorium Oświaty.

Ważnym elementem naszej działalności naukowej było nawiązanie współpracy z różnymi krajowymi i międzynarodowymi ośrodkami naukowymi. Na skierowaną przez nas propozycję współpracy pozytywnie odpowiedziały:

- *Università Pontificia Salesiana (UPS)* Rzym – Włochy;
- *Istituto Storico Salesiano (ISS)* Rzym – Włochy;
- *Associazione Cultori di Storia Salesiana (ACSSA)* – Włochy;
- *Instytut Pedagogiki im. Św. Jana Bosko* UKSW (obecnie Wydział Nauk Pedagogicznych UKSW).

3. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Organem wydawniczym TNFS jest czasopismo *Seminare. Poszukiwania naukowe* (ISSN: 1232-8766). Czasopismo to było dotychczas wydawane przez salezjańskie inspektorie polskie. Pierwszy tom ukazał się już w roku 1975, do czasu przejęcia *Seminare* przez TNFS wydano 24 tomy, z których ostatni ukazał się w roku 2007. Decyzją Księży Inspektorów z 7 maja 2007 r. zebranych w Werżej (Słowenia) czasopismo stało się organem Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego. Należy w tym miejscu nadmienić, że inicjatywa powołania TNFS zrodziła się właśnie wśród osób bezpośrednio zaangażowanych w wydawanie *Seminare*. W roku 2008 ukazał się więc pierwszy numer czasopisma – *Seminare* (tom 25), którego wydawcą jest TNFS.

Dzięki przejęciu czasopisma przez Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, możliwe było sfinalizowanie długoletnich starań Redakcji *Seminare* o umieszczenie czasopisma na tzw. ministerialnej liście czasopism wyróżnionych. Decyzję w tej sprawie podjęła Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Barbara Kudrycka w dniu 28 listopada 2008 r., przyznając *Seminare* 4 punkty. Cieszymy się z tej decyzji i traktujemy ją jako docenienie naszych starań o systematyczne podnoszenie merytorycznych i technicznych standardów naszego czasopisma.

Kolejnym ważnym wydarzeniem w działalności wydawniczej TNFS była decyzja Zarządu z 23 października 2008 roku o rozpoczęciu serii wydawniczej pt. „Biblioteka Towarzystwa Naukowego Franciszka Salezego”.

W skład Rady Naukowej serii weszli:

- Ks. bp prof. Andrzej F. Dziuba;
- Pani prof. Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz;

- Ks. prof. Carlo Nanni;
- Ks. prof. Ryszard Rumianek;
- Pan prof. Michał Seweryński;
- Ks. prof. H. Skorowski (przewodniczący);
- Pan prof. Marian Śnieżyński;
- Ks. prof. Stanisław Wilk.

Na redaktorów pierwszego tomu wyznaczono:

- Ks. dr hab. prof. KUL Jerzego Gockę;
- Ks. dr. Ryszarda Sadowskiego.

Pierwszy tom serii wydawniczej ukazał się pod tytułem *Wychowanie w służbie praw człowieka* jeszcze w roku 2008 (ISBN: 978-83-61451-00-6). Publikacja ta zawiera referaty wygłoszone podczas zorganizowanej przez TNFS konferencji naukowej pt. *System wychowawczy św. Jana Bosko w służbie praw człowieka* oraz wystąpienia zaprezentowane na I Zjeździe TNFS. Chcemy w tym miejscu podziękować Przełożonemu Generalnemu Towarzystwa Salezjańskiego ks. Pascualowi Chávezowi za wsparcie finansowe tej publikacji. Dzięki tej dotacji możliwe było także wydrukowanie załączek promujących nasze Towarzystwo.

Mamy nadzieję, że zapoczątkowana przez nas działalność wydawnicza będzie w przyszłości kontynuowana i stworzy członkom TNFS możliwość publikacji wyników swoich poszukiwań naukowych.

4. DZIAŁALNOŚĆ POPULARYZUJĄCA OSIĄGNIĘCIA NAUKI

TNFS popularyzuje osiągnięcia nauki przede wszystkim przez publikacje oraz sympozja, w których upowszechniana jest wiedza z różnych dyscyplin naukowych, szczególnie z zakresu wychowania. Dlatego, obok własnych publikacji i sympozjów, chętnie podejmujemy się patronatu nad inicjatywami bliskich nam środowisk.

W okresie sprawozdawczym TNFS objęło patronatem 6 sympozjów:

- XXII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne pt. *Martyrologium romanum jako świadectwo świętości Kościoła* zorganizowane przez Wyższe Seminarium Duchowne Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą 19 października 2007;
- Sympozjum dla nauczycieli pt. *Wartości Kulturowe w Kształceniu i Wychowaniu Szkolnym* zorganizowane w Oświęcimiu 20 października 2007 roku przez Salezjańskie Centrum Edukacyjne;
- Sympozjum dla uczczenia setnej rocznicy obecności salezjanów w Przemysłu zorganizowane 27 października 2007 przez Wspólnotę Salezjańską z Przemysłu wraz z Katedrą Teologii Moralnej Społecznej KUL;
- Międzynarodowy Kongres pt. *Wychowanie salezjańskie w szczególnie trudnych latach XX wieku* zorganizowane w Krakowie w dniach od 31 października do 4 listopada 2007 przez Stowarzyszenie Badaczy Historii Salezjańskiej (ASSA) oraz Salezjański Instytut Historyczny (ISS);
- Sympozjum dla nauczycieli pt. *Szkoła miejscem wychowania patriotycznego* zorganizowane w Pile 17 listopada 2007 roku przez Inspektoriatne Biuro Towarzystwa Salezjańskiego ds. Szkół i Ośrodków Wychowawczych;
- Seminarium pt. *Pułapki współczesnego wychowania* zorganizowane 5 kwietnia 2008 roku w Krakowie przez Salezjańskie Centrum Edukacyjne.

Kolejną formą popularyzacji osiągnięć nauki było ustanowienie przez I Zjazd Nagrody TNFS – *Praemium Societatis Scientiarum Francisci Salesii*. Nagroda jest przyznawana w dwóch kategoriach: za działalność naukową oraz za działalność organizacyjną lub wychowawczą. Jej celem jest promocja działalności naukowej osób identyfikujących się z chrześcijańskim humanizmem lub prowadzących działalność wychowawczą w duchu św. Jana Bosko.

Skuteczną formą popularyzacji osiągnięć nauki jest otwarcie na witrynie internetowej TNFS panelu multimedialnego, który umożliwi odsłuchiwanie nagrań dźwiękowych. Zamieszczono w ten sposób wszystkie referaty wygłoszone podczas organizowanego przez TNFS sympozjum pt. *System wychowawczy św. Jana Bosko w służbie praw człowieka*.

5. INTEGRACJA ŚRODOWISKA NAUKOWEGO

Integracja środowiska TNFS, w obecnej fazie rozwoju naszego Towarzystwa, jest jedną z ważniejszych kwestii. Napotkaliśmy na tym polu nieco trudności. Stosunkowo łatwo przebiegł proces integracji salezjanów będących członkami TNFS. Sama praca nad powołaniem Towarzystwa była okazją do wzajemnego poznania się współbraci zaangażowanych w pracę naukową. Proces powstawania TNFS zbiegł się z łączeniem w Polsce salezjańskich seminariów i zapewne ułatwił wiele kwestii.

Wraz z przyjęciem do Towarzystwa licznego grona osób świeckich związanych z salezjanami, szczególnie pracowników Salezjańskiej Wyższej Szkoły Ekonomii i Zarządzania w Łodzi, pojawiły się trudności wynikające z faktu, że osoby te reprezentują nauki ekonomiczne (obce większości salezjanów) oraz są związane z określonym dziełem salezjańskim, przez co nie są znane salezjanom z innych inspektorii. Swój akces do TNFS zgłosili także księża diecezjalni i osoby reprezentujące inne zgromadzenia zakonne z bardzo różnych środowisk naukowych. Dynamiczny rozwój liczby członków TNFS stanowi więc wyzwanie dla integracji środowiska naszego Towarzystwa.

Należy w tym miejscu podkreślić, że chociaż inicjatorami powołania TNFS byli salezjanie i to oni, na obecnym etapie, animują pracę Towarzystwa, to ideą spajającą wszystkich członków TNFS jest humanizm chrześcijański naszego Patrona. Mamy nadzieję, że po ustabilizowaniu się składu Towarzystwa uda się nam wzajemnie poznać i zintegrować.

Podjęcie współpracy wymaga zaufania i wzajemnej znajomości prowadzonych badań naukowych. Bezpośrednią okazją do takiej wymiany informacji był w minionym okresie I Zjazd TNFS w Kutnie. Spotkanie to było tak zaplanowane, by stworzyć okazję do nawiązania osobistych kontaktów i wymiany doświadczeń. Wydaje się, że przyjęta przez nas formuła pierwszego dnia zjazdu, jako spotkania integracyjnego utrzymanego w salezjańskiej atmosferze „ducha rodzinnego”, sprawdziła się. Nieoficjalna atmosfera rozmów przy ognisku była okazją do wzajemnego poznania i wymiany myśli. Duża ilość spraw formalnych nie dała zbyt wiele możliwości do podzielenia się przedmiotem swoich badań podczas drugiego dnia obrad.

Istotnym elementem integracyjnym jest wspólna modlitwa, która towarzyszyła nam podczas spotkania w Kutnie. Wspólnie odprawiona jutrznia i udział w Eucharystii nadają naszym wzajemnym relacjom głębi i dają szansę na stworzenie wspólnoty osób wspólnie poszukujących prawdy.

Ważną rolę integracyjną pełni też witryna internetowa TNFS, która jest źródłem aktualnych informacji na temat podejmowanych przez nas działań. Zdobyte współczesnej techniki w zakresie komunikacji przez Internet stwarzają wiele możliwości szybkiego i taniego kontaktu. Listy elektroniczne z życzeniami z okazji świąt oraz przysyłanie ważniejszych informacji wpisuje się w proces nawiązywania osobistych relacji między członkami TNFS i integracji naszego środowiska wokół zadań realizowanych przez Towarzystwo.

* * *

Wydaje się, że każda z wymienionych przestrzeni działalności naszego młodego Towarzystwa Naukowego domaga się wspólnej refleksji i szerszego włączenia się z konkretnymi inicjatywami. Z tego względu ważny wydaje się być II Zjazd TNFS, który za cel wyznaczył sobie wskazanie kierunków dalszego rozwoju Towarzystwa. Miejmy nadzieję, że dzięki naszemu wspólnemu wysiłkowi i wstawiennictwu świętego Patrona Towarzystwa przyszłe inicjatywy przyniosą wiele dobrych owoców.

Na zakończenie, w imieniu Zarządu oraz własnym, pragnę podziękować wszystkim członkom TNFS, którzy swoją aktywnością przyczynili się do realizacji przedsięwzięć przedstawionych w niniejszym sprawozdaniu.

Ks. Ryszard Sadowski SDB
Sekretarz TNFS

KONFERENCJA NAUKOWA
POLITYKA INFORMACYJNA KOŚCIOŁA
(Warszawa, 28 października 2009)

Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie dn. 28 października 2009 r. zorganizował konferencję naukową pt. *Polityka informacyjna Kościoła*. Pozostałymi organizatorami konferencji byli: Polskie Stowarzyszenie Edukacji Medialnej i Dziennikarskiej im. Jana Pawła II oraz Biuro Prasowe Konferencji Episkopatu Polski. W symposium wzięli udział pracownicy i studenci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, przedstawiciele środowisk mediów, dziennikarze i rzecznicy instytucji kościelnych. Całość konferencji odbyła się w auli uniwersyteckiej kampusu, przy ul. Dewajtis w Warszawie.

W programie zaplanowano trzy sesje, którym przewodniczyli kolejno: ks. prof. A. Lewek, ks. dr K. Marcyński i dr M. Przybysz. Po otwarciu konferencji i przywitaniu zebranych osób, referat wygłosił ks. abp dr K. Nycz – Wielki Kanclerz Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. W swoim przedłożeniu omówił on relacje biskupa z mediami. Po przytoczeniu dokumentów Kościoła na temat środków społecznego przekazu, przedstawił niektóre z działań biskupa zmierzające do nawiązania dobrych relacji z mediami, do których zaliczył również nieformalne spotkania z dziennikarzami.

Mass media operują informacjami. Następny mówca, ks. prof. A. Lewek, przybliżył pojęcie „informacji” w dokumentach Kościoła. Ważne jest, aby informacja służyła prawdzie, dobru oraz była użyteczna. Jedną ze znaczących współczesnych instytucji ukazujących Kościół w Polsce jest Katolicka Agencja Informacyjna. Mgr M. Przeciszewski przybliżył zebrany zasady, według których układane są relacje pomiędzy wymienioną Agencją a różnymi mediami. Instytucja ta przygotowuje newsy z tematyki kościelnej dla innych mediów, uczestniczy w debacie publicznej, a także reaguje w sytuacjach kryzysowych. Z kolei, ks. dr K. Marcyński wygłosił referat nt. obecności Kościoła na tzw. „informacyjnej autostradzie”. Podkreślił, że Kościół powinien być obecny w mediach, które stały się współczesnym areopagiem. Głosząc swoje przesłanie religijne, uczestniczy on jednocześnie w przekazaniu informacji. Następnie, dr M. Przybysz omówiła zagadnienie obiegu informacji w Kościele, zaznaczając, że obieg ten domaga się właściwego zarządzania. Dobra informacja bowiem wymaga kompetentnych osób, które w odpowiednim czasie powinny przygotować stosowny komunikat.

Po krótkiej przerwie, drugą sesję rozpoczęło wystąpienie dr E. Grzybowskiej, rzeczniczki diecezji płockiej. Przedstawiła ona zadania i wyzwania stojące przed rzecznikiem prasowym w instytucji kościelnej. Podkreśliła, że koniecznymi warunkami w pełnieniu tego zadania, oprócz znajomości warsztatu dziennikarskiego, jest znajomość życia Kościoła oraz teologii. Następny mówca, ks. dr R. Nęcek, który jest rzecznikiem prasowym w diecezji krakowskiej, wskazał na wagę kompetencji osób współpracujących z mediami. Analizę stanu prasy katolickiej przedstawił ks. dr A. Adamski. Wskazał, że najważniejszymi i dobrymi tytułami prasowymi są „Niedziela” i „Gość Niedzielny”, co potwierdzają badania. Zazaczył, że istnieje też wiele innych diecezjalnych, czy regionalnych pozycji, jednakże brakuje ogólnopolskiego dziennika. Wspomniał, że istnieją słabsze tytuły, jak np. „Tygodnik Powszechny”.

Świat mediów to również radio i telewizja. Temu zagadnieniu, tj. obecności Kościoła w eterze, wystąpienie swoje poświęcił dr G. Łęcicki. Stwierdził, że najbardziej zauważalne i jednocześnie ogólnopolskie jest Radio Maryja. Istnieje w sumie 47 rozgłośni katolickich. Zwrócił uwagę, że obecnie zauważa się proces łączenia stacji komercyjnych. Zazaczył, że zjawisko to dotyczy także katolickich sieci, np. Plus i Vox. Pomimo takich zabiegów, nadal brakuje silnej i zjednoczonej obecności kościelnej w radiowym eterze. Jeszcze gorzej sprawa wygląda, gdy chodzi o telewizję.

Następnym ważnym środkiem przekazu jest Internet. Temat mikropolityki informacyjnej Kościoła w sieci przedstawił dr M. Robak. Stwierdził, że treści kościelne oraz liczne instytucje związane z Kościołem są obecne w sieci internetowej. Jednakże, zauważa się potrzebę większego zaangażowania katolików w tym zakresie. W swoim wystąpieniu zasygnalizował także niektóre problemy, jakie jawią się w tym zakresie w kontekście prawa kanonicznego. Rozwiązanie trudności mogłoby przynieść np. certyfikowanie stron, rozumiane jako wyróżnianie najlepszych, oraz większa współpraca wielokierunkowa (kontakt różnych podmiotów kościelnych). Referat ks. dra J. Klocha (rzecznik Konferencji Episkopatu Polski) o doniesieniach prasowych na temat finansów kościelnych zamknął drugą sesję obrad. Warto zauważyć, że część referatów została przedstawiona w formie multimedialnej, nie tylko jako „suche” ustne wystąpienie. Taki sposób przedstawiania treści jest bliższy współczesnemu odbiorcy, do którego dociera wiele obrazów, często dominujących w jednoczesnym zestawieniu ze słowem.

Po przerwie obiadowej odbył się panel dyskusyjny nt. *Jak usprawnić komunikację Kościoła i mediów w Polsce?* W dyskusji, oprócz prelegentów występujących w czasie konferencji, wzięli udział przedstawiciele prasy, m.in. E. Czaczkowska („Rzeczpospolita”), K. Wiśniewska („Gazeta Wyborcza”), A. Pietrowa (KAI). Konferencję zakończył ks. prof. A. Lewek.

We współczesnym świecie nieustannie „produkowana” jest informacja. Z tego procesu Kościół nie może się wyłączyć. Przeciwnie, potrzebna jest aktywna jego współpraca ze światem mediów. W mediach, które stały się nowym terenem misyjnym, głos Kościoła winien być wyraźny i czytelny. Wymaga to z kolei fachowego przygotowania osób i instytucji kościelnych współpracujących ze środkami społecznego przekazu. Konferencja pokazała, że oprócz odgórných (np. strukturalnych) rozwiązań, oraz tworzenia określonej polityki medialnej przez instytucje kościelne, świat mediów powinien być „oswajany” przez poszczególnych katolików. To oznacza m.in. ich autotransformację do tego, by być świadomym odbiorcą przekazu medialnego. Również zaangażowanie w sieci internetowej jest polem działania, czy misyjnego zaangażowania wiernych. Złożoność problematyki podjętej w czasie konferencji pokazuje, że niełatwo w tej dziedzinie o proste odpowiedzi. Jednakże tematyka medialna winna być zauważona nie tylko na gruncie teologii pastoralnej, ale również w odniesieniu do prawa kanonicznego.

Ks. Arkadiusz Domaszek SDB
UKSW, Warszawa

41 SYMPOZJUM
ZORGANIZOWANE PRZEZ SEKCJĘ PSYCHOLOGII
PRZY KOMISJI NAUKI WIARY KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI
PSYCHOLOGIA MODLITWY
(Olsztyn/k. Częstochowy, 20-22 września 2009)

W dniach od 20 do 22 września 2009 roku odbyło się 41 Sympozjum Sekcji Psychologii przy Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski, pt. *Psychologia modlitwy*. Sympozjum odbyło się w Ośrodku Rekolekcyjno-Wypoczynkowym w Olsztynie koło Częstochowy. Było to już kolejne sympozjum zorganizowane przez tę Sekcję Psychologii, a jego celem było pochylenie się nad istotnymi zagadnieniami dotyczącymi współczesnego człowieka. Tym razem, w centrum podejmowa-

nych zagadnień znalazło się jego życie religijne ujęte w perspektywie modlitwy. Próbowano odpowiedzieć na pytania: na ile modlitwa wypełnia życie człowieka oraz na ile jest mu konieczna w kształtowaniu siebie. Treści omawiane na sympozjum mieszczą się w płaszczyźnie szeroko rozumianych zagadnień przynależących do psychologii pastoralnej. Człowiek współczesny, ciągle zagoniony w swojej egzystencji, potrzebuje wyciszenia, kontemplacji, modlitwy, które pozwolą mu odnaleźć się i budować dojrzałą osobowość.

Uroczystego otwarcia sympozjum dokonał ks. prof. dr hab. Henryk Krzysteczko, przewodniczący Sekcji Psychologii przy Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski. Witając wszystkich uczestników, złożył życzenia owocnej pracy i wspólnego ubogacenia się wiedzą. Ciepłe i bardzo miłe słowa do uczestników sympozjum skierował w czasie liturgii Mszy św. ks. biskup dr Adam Lepa, dziękując uczestnikom za możliwość intelektualnego zmierzenia się z zagadnieniami dotyczącymi modlitwy w perspektywie psychologii pastoralnej. Przyznał, że zagadnienie to jest ważne dla Kościoła, który pragnie poprzez modlitwę przybliżyć człowieka do Boga.

Na całość sympozjum składało się sześć sesji, w każdej z nich natomiast było po trzy lub cztery wystąpienia prelegentów z różnych ośrodków naukowych, m.in. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie, czy też z Wydziałów Teologicznych: Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Wśród prelegentów była liczna grupa wykładowców z różnych Wyższych Seminariów Duchownych oraz osoby czynnie pracujące w psychoterapii.

Tematyka poszczególnych wystąpień była różnorodna, bogata, inspirująca i twórcza. Wymagała odpowiedniego przygotowania, zaangażowania i sformułowania wniosków, które mogłyby wspomóc formację do życia modlitwy. Stąd też, praca na poszczególnych sesjach nie ograniczała się jedynie do wystąpienia prelegenta, ale była kontynuowana podczas dyskusji, twórczej polemiki, wyrażania własnych opinii i refleksji. Właśnie ta formuła polemiki i dyskusji oraz brak wyraźnego pośpiechu, który jest bolączką wielu konferencji i sympozjów, pozwolił na interesujące spostrzeżenia i wnioski. Tematy wystąpień na poszczególnych sesjach były następujące: *Psychologiczno-pastoralne aspekty modlitwy* (ks. prof. dr hab. Henryk Krzysteczko), *Modlitwa wobec sytuacji deficytu ciszy* (ks. bp dr Adam Lepa), *Psychologia spotkania osobowego* (ks. prof. dr hab. Zenon Uchnast), *Modlitwa indywidualna: wieloznaczność pojęcia i wielowymiarowość refleksji* (ks. dr Marcin Cholewa), *Modlitwa bezdomnych* (ks. dr hab. Franciszek Głód), *Modlitwa Polaków po śmierci Jana Pawła II* (ks. dr Jan Dziedzic), *Modlitwa a jakość życia w perspektywie psychologii zdrowia* (ks. dr Dariusz Krok), *Wrażliwość sumienia a praktyka modlitwy* (ks. dr Dariusz Buksik), *Modlitwa dorosłych w drugiej połowie życia a personalny wymiar religijności* (O. dr Borys Soliński OFM), *Rola modlitwy w profilaktyce i terapii uzależnień* (ks. prof. dr hab. Czesław Cekiera SDS), *Medytacja a reakcje emocjonalne u młodzieży* (dr Agnieszka Kulik), *Poziom lęku a modlitwa* (ks. lic. Wojciech Mozdyniewicz), *Przyczyny trudności w modlitwie* (ks. prof. dr hab. Marian Wolicki), *Trudności w modlitwie w kryzysie u sióstr klauzurowych* (s. dr Elżbieta Beata Jaszczyk OSC), *Stosunek do świata i norm osób o różnym poziomie religijności i duchowości. Badania empiryczne studentów* (ks. dr Marek Jarosz, dr Michał Wiechetek).

Wszystkie wymienione tematy wystąpień oraz zakres podejmowanych polemik są dowodem na potrzebę szerokiej dyskusji w gronie nie tylko psychologów, ale także pedagogów i wychowawców odpowiedzialnych za kształtowanie człowieka. W wielu wystąpieniach przewijała się bardzo istotna myśl, a mianowicie wskazanie, że rozwój człowieka trwa przez całe życie. Również przez całe życie człowiek rozwija w sobie drogę modlitwy i kontemplacji. Indywidualna modlitwa, czy też medytacja lub kontemplacja, zbliża człowieka do Boga i uaktywnia go w różnych płaszczyznach jego funkcjonowania. Jednocześnie podkreślano, że rozwój powinien być zintegrowany, a będzie taki wówczas, gdy osoba będzie gotowa do działania w relacjach interpersonalnych, społecznych oraz będzie zdolna do ciągłej samorealizacji, do samourzeczywistniania siebie poprzez modlitwę rozumianą jako indywidualny sposób spotkania się z Bogiem osobowym.

Należy podkreślić, że psychologiczne narzędzia badawcze coraz pełniej i lepiej mogą być wykorzystane również w badaniach nad zagadnieniem modlitwy. Mogą one stać się pomocą w pokazaniu tego, jaki jest istotny związek rozwoju indywidualnej drogi modlitwy z budowaniem dojrzałej osobowości. Wiele badań psychologicznych wskazuje, że modlitwa pomaga człowiekowi w rozwoju jego osobowości, podnosi go na wyższy stopień duchowości, umoralnia, zmienia życie osobowościowe dzięki relacji z Bogiem, wspomaga w trudnych sytuacjach, stwarza możliwości konstruktywnego rozwiązywania problemów, uczy skruchy i gotowości przebaczenia, obniża lęk i napięcia, sprzyja uświadomieniu sobie głębokich potrzeb, przygotowuje na wydarzenia w przyszłości czy też sprzyja integracji osobowości człowieka.

Szereg wystąpień oraz dyskusji skupiło się w dużej mierze na zagadnieniach dotyczących znaczenia modlitwy dla indywidualnego rozwoju osoby i budowania – w oparciu o nią – trwałej osobowości. Jednocześnie przedstawiono szereg badań empirycznych wykorzystujących różne narzędzia psychologiczne do pokazania związków między religijnością, lękiem, poziomem samooceny, cechami osobowości a modlitwą.

Całość sympozjum zakończyła wspólna dyskusja. Wyrażono nadzieję, że działalność Sekcji Psychologii przyczyni się do coraz lepszego rozumienia i wykorzystywania osiągnięć psychologii nie tylko w gremiach naukowych, ale przede wszystkim w różnych grupach pomocy psychologicznej powstających na terenie Kościoła lokalnego. Będzie to istotny wkład w pracę ludzi, którzy, aktywnie uczestnicząc w życiu Kościoła, pragną też otrzymywać fachowe i rzetelne wskazówki w chwilach trudnych wyborów, kryzysów, problemów związanych z wychowaniem dzieci, lub porady dotyczące skutecznego i mądrego rozwiązywania konfliktów powstających w małżeństwie. Będzie to także pomoc w rozwoju indywidualnego świata modlitwy, poprzez który człowiek uboga ca się osobowościowo, społecznie i kulturowo.

Ks. Dariusz Buksik SDB
UKSW, Warszawa

RECENZJE

L'educazione salesiana in Europa negli anni difficili del XX secolo. Atti del Seminario Europeo di Storia dell'Opera salesiana. Cracovia, 31 ottobre – 4 novembre 2007, red. G. Loparco, Ś. Zimniak, (=Associazione Cultori Storia Salesiana – Roma. Studi, 3), LAS, Rzym 2008, ss. 553.

W chwili obecnej dzieło salezjańskie w Polsce przeżywa czas dynamicznego rozwoju. Stało się to możliwe między innymi dzięki przemianom, do jakich doszło w naszej Ojczyźnie po roku 1989. Salezjanie uczestniczyli w nich aktywnie, wnosząc w życie społeczne i kościelne świeżość i dynamizm charyzmatu wychowawczego ks. Bosko. Pozwoliła im na to wierność dochowana Założycielowi i Zgromadzeniu w okresie niedawno zakończonego dwudziestego stulecia. Najpierw sprostali wyzwaniom czasów pionierskich początku wieku, naznaczonych brakiem niepodległości Ojczyzny, potem potrafili włączyć się w jej odbudowę, znaleźli dosyć wewnętrznej siły i inwencji, aby przenieść charyzmat przez czasy wojny i komunistycznego zniewolenia. Z perspektywy czasu widać, że odpowiedzi wobec wyzwań były właściwe. Na barkach współczesnych salezjanów spoczywa nowa odpowiedzialność związana z owocnym trwaniem ich charyzmatu w kontekście aktualnych czasów. Czy nawiążą do dobrej tradycji swoich poprzedników i sprostają nowym wyzwaniom? Cennych inspiracji w procesie poszukiwania sposobów na sprostanie tym wyzwaniom może dostarczyć między innymi znajomość własnej historii, a zwłaszcza tych jej momentów, w których salezjanie wychodzili zwycięsko z prób, jakie boleśnie dotykały kwestii dla nich tak fundamentalnych, jak życie zakonne i wychowanie.

W tę właśnie perspektywę odkrywania własnego patrymonium, nie tylko ze względu na potrzebę dokumentowania, ale też poszukiwania inspiracji na dzisiaj, wpisuje się książka opublikowana w 2008 r., zatytułowana *L'educazione salesiana in Europa negli anni difficili del XX secolo [Wychowanie salezjańskie w Europie w trudnych latach XX wieku]*. Jest ona owocem seminarium europejskiego na temat historii dzieła salezjańskiego, jakie odbyło się w Krakowie w dniach od 31 października do 4 listopada 2007 r. Wzięło w nim udział 52 uczestników, głównie salezjanów i salezjank historyków z wielu krajów europejskich (zob. listę prelegentów i uczestników, s. 19-20). Było ono owocem poszukiwań historycznych zainicjowanych i przeprowadzonych pod auspicjami Stowarzyszenia Miłośników Historii Salezjańskiej [odtąd: ACSSA], przy wsparciu Salezjańskiego Instytutu Historycznego z Rzymu [odtąd: ISS]. W projekt badawczy zaangażowali się historycy ze Zgromadzenia Salezjańskiego i z instytutu zakonnego Córek Maryi Wspomożycielki, czego wymownym symbolem jest powierzenie opieki naukowej nad projektem i redakcją woluminu z krakowskiego spotkania ks. Stanisławowi Zimniakowi, salezjaninowi z ISS, sekretarzowi ACSSA i s. Grazii Loparco, salezjance z Papieskiego Wydziału Nauk Wychowania „Auxilium” w Rzymie, członkini ACSSA. Książka ukazała się w serii wydawniczej ACSSA – Studia. Opatrzono ją numerem 3, kontynuując w ten sposób cykl publikacji na temat historii wychowania salezjańskiego. Jej pierwsze dwa tomy dotyczyły bowiem wychowania w różnych kontekstach geopolitycznych i kulturowych w okresie 1880-1922 i były owocem seminarium przeprowadzonego w Meksyku w 2006 r. Podobnie, jak poprzednie, obecny tom został opublikowany staraniem wydawnictwa „Libreria Ate- neo Salesiano” z Rzymu. Liczy 553 stron. Dołączono do niego CD, który zawiera wersje w języ-

kach oryginalnych niektórych tekstów publikowanych w książce w tłumaczeniu włoskim, a także pewne oryginalne wersje tekstów, przekraczających swą długością normy określone przez Redaktorów oraz różne ważne i cenne, z punktu widzenia Redakcji, informacje dodatkowe.

Pomysłodawcy kolokwium krakowskiego i książki, będącej jego owocem, porwali się na realizację niezwykle trudnego przedsięwzięcia. Choćby dlatego, że wiek XX ledwie się zakończył i z oczywistych względów dziś brakować może jeszcze właściwego dystansu, aby dokonać jego wymiernej oceny. Pewne zjawiska, prądy, nurty, wydarzenia zapoczątkowane w tamtym okresie z pewnością jeszcze nie wygasły, inne, już zakończone, czekają na przebadanie. Prawda ta dotyczy nie tylko wydarzeń z zakresu historii powszechnej, ale także dziejów najnowszych dzieła ks. Bosko.

Bardzo kusząca perspektywa ukazania, w jaki sposób salezianie i salezjanki radzili sobie w „trudnych czasach”, aby prowadzić życie zakonne i wychowywać w duchu ks. Bosko, okazuje się wcale nieprostym wyzwaniem, jeśli szukać dla niej punktów odniesienia w całej Europie i przez cały wiek XX. Wiele zależy od czasu i miejsca. Ilustruje to dobrze choćby mozaika reżimów i totalitaryzmów, które przetoczyły się przez Stary Kontynent, dotykając go na różnorodne sposoby i w bardzo różnych okresach czasu. W konsekwencji, salezianie i salezjanki w tym samym okresie, choć w innych miejscach, byli jednocześnie popierani i szykanowani. Zawsze znajdowało to swe odbicie w ich działaniach wychowawczych. Podobnie niełatwa okazuje się próba przywołania wojen dotykających Europę, jako czasu trudnego dla dzieła salezjańskiego. W niektórych krajach salezianie i salezjanki mogli kontynuować swe dzieło, w innych pozbawiono ich wszystkiego, a wielu zakonników i zakonnice trafiło do więzień i obozów. Z tych racji, Redaktorzy projektu, spośród „czasów trudnych”, jako punkt odniesienia dla swych badań, wybrali te, które stanowiły największe zagrożenie dla kontynuowania działalności wychowawczej salezjanów i salezjanek prowadzonej w duchu systemu prewencyjnego ks. Bosko (s. 8).

Dużym wyzwaniem, wobec zamierzeń Autorów projektu, okazała się także chronologia „czasów trudnych”. Wydarzenia, które powodowały zmiany, nie zachodziły w Europie XX wieku jednocześnie. Kiedy, po zakończeniu II wojny światowej, na zachodzie kontynentu wszystko wracało do normalności, na jego wschodzie rozpoczynał się okres prześladowań. Kiedy, nieco później, pod wpływem przemian kulturowych na Zachodzie, propozycja życia zakonnego zaczęła jawić się jako nieprzystająca do ducha czasów, na Wschodzie, pośród prześladowań, konsekrowani byli czytelnymi znakami wolności sumienia. Wobec powyższego, Redaktorzy projektu uznali, że niemożliwa jest lektura linearna „trudnych czasów” obejmująca jednocześnie cały kontynent i zdecydowali się jedynie na określenie ram okresu, który odpowiadałby ich zamierzeniom badawczym. Zaczyna się on u samych początków XX wieku i znajduje swój kres – poza poszukiwaniami dotyczącymi Słowacji, Węgier i krajów byłego ZSRR – ok. roku 1960. Jego etapy wyznaczają niektóre wielkie wydarzenia polityczne i eklezjalne, które miały wpływ na życie i działalność obu zgromadzeń salezjańskich (s. 9). Punkt wyjściowy okresu objętego poszukiwaniami wyznacza ogłoszenie dwóch dokumentów kościelnych: *Conditae a Christo* z 1900 i *Normae* z 1901, na mocy których uznawano zgromadzenia zakonne o ślubach prostych za kanoniczne zakonne i nakazywano pełną autonomię instytutów zakonnych żeńskich wobec męskich o tym samym duchu. Tak zakończył się czas jurydycznej przynależności salezjanek do salezjanów i siostry nie podlegały odąd generałowi salezjanów. Kiedy w 1906 roku weszły w życie nowe Konstytucje salezjańskie, które uwzględniały separację obu zgromadzeń we Francji, salezianie musieli stanąć wobec wyzwania, jakim były prawa przeciw zakonnikom: we Włoszech na ich dzieła wychowawcze spadły ataki antyklerykalne, a w Hiszpanii sytuacja stawała się coraz bardziej napięta. To był pierwszy „trudny czas” dla dzieła salezjańskiego w XX w. Czas objęty badaniami kończy się ok. roku 1960. W tym okresie dzieło salezjańskie obecne było niemal w całej Europie, także w jej części wschodniej. Zachód kontynentu przeżywał moment skoku przemysłowego, natomiast wschód cieszył się chwilową odwilżą po okresie stalinowskim. Dzieła salezjańskie rozwijały się i zmieniały oblicze w zależności od aktualnych wyzwań. Kościół wielkimi krokami zbliżał się do *Vaticanum II*. Kryzys kulturowy lat 60-tych miał dopiero nadejść.